

району, презентувався на Виставці досягнень народного господарства (ВДНГ) в Москві [2, с. 291].

Таким чином, незважаючи на труднощі, які уповільнили розвиток закладів дошкільної освіти в Закарпатті в повоєнні роки, все ж таки дошкільне виховання в другій половині ХХ століття досягло високого рівня, як в плані залучення дітей дошкільного віку до виховання в дитячих садках, так і в напрямках покращення матеріально-технічної бази закладів дошкільної освіти, підготовки педагогічних кадрів, удосконалення методичної допомоги тощо.

Список використаних джерел

1. Фізеші О.Й. Початкова школа на Закарпатті (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.): монографія. Ужгород: МДУ, 2015. 528 с.
2. Химинець В.В., Стрічак П.П., Качур Б.М., Талапканич М.І. Освіта Закарпаття: монографія. Ужгород: Карпати; Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2009. 464 с.

УДК 37.018.3 (477.87) «1944-1991»

Черепаня М.Т.,
доктор філософії з педагогічних наук,
асистент кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет
Кобаль К.І.,
магістрант спеціальності 013 Початкова освіта,
Мукачівський державний університет

ЗАКЛАДИ ІНТЕРНАТНОЇ ОСВИТИ ЗАКАРПАТТЯ РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ (1944 - 1991 РР.) В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Історія становлення та розвитку закладів інтернатного типу в Україні загалом та, зокрема, в Закарпатті є важливим джерелом педагогічного досвіду; вивчення, аналіз та систематизація якого сприятиме осмисленню й усвідомленню сучасних процесів глобалізації в освіті та проектуванню її майбутнього. На шляху багатоголікового становлення людської цивілізації виникали різноманітні форми суспільного виховання дітей, що потребували соціальної опіки та захисту: дитячі притулки, сиротинці, дитячі будинки, загальноосвітні школи-інтернати, спеціальні школи-інтернати для дітей з вадами розвитку, школи соціальної реабілітації тощо.

Радянський період у Закарпатті датується 1944 – 1991 рр. Нижня хронологічна межа 1944 р., визначається приходом на закарпатські землі військ радянської армії та поступове встановлення радянської влади, а з 1946 р. – повне приєднання території Закарпаття до складу Української Радянської Соціалістичної республіки. Одним із пріоритетних напрямів роботи нової влади було переформатування діяльності освітніх та соціальних установ за радянським взірцем. Таким чином, заклади інтернатного типу, які діяли в Закарпатті у дорадянський період, були реформовані. Інтерпретацію поняття «інтернат» та «заклади інтернатного типу» в радянський період ми подаємо за Українською Радянською Енциклопедією [3]:

- 1) *шкільний інтернат* – у Союзі Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) гуртожиток при загальноосвітній школі для учнів 1-10 класів, які проживають на віддалі понад 3 км від школи. Учні забезпечуються безплатно всіма предметами загального вжитку, постільною білизною, гарячим триразовим харчуванням. Виховну роботу проводить вихователь, який має педагогічну освіту [3, стаття «Шкільний інтернат»];
- 2) *школа-інтернат* – в СРСР з 1956 р. – загальноосвітня школа, в якій діти навчаються і живуть. В Українській Соціалістичній Радянській Республіці діють з 1957 року відповідно до «Положення про школи-інтернати» Міністерства освіти Української РСР.

До школи-інтернату приймають дітей за бажанням батьків або осіб, що їх заступають. Навчання проводиться за планами й програмами середньої школи. Крім учителів, у школі-інтернаті працює штат вихователів. Поряд з навчальною проводиться піонерська й комсомольська, клубно-гурткова, суспільно корисна й трудова, ігрова й спортивна робота. В школі-інтернаті, крім навчальних приміщень, є навчально-виробничі майстерні, пришкільні дослідні ділянки, спортивні комплекси тощо. За утримання дітей батьки вносять незначну плату. Певна категорія дітей перебуває на повному державному забезпеченні [3, стаття «Школа-інтернат»].

Сучасна педагогічна наука володіє цілим арсеналом наукових розробок, які пов'язані з вивченням особливостей організації та діяльності закладів інтернатного типу в Україні (В. Вугрич], С. Гончаренко, Ю. Кахіані, Б. Кобзар, А. Машкаринець-Бутко, Г. Покиданов та ін.); їх управління (Б. Кобзар, В. Покась, В. Слюсаренко та ін.); забезпечення освітнього процесу в закладах інтернатного типу (Б. Гарбарец, Б. Кобзар, О. Кузьміна, А. Наточій, В. Чугасєвський, В. Яковенко, В. Яковлева та ін.); підготовкою педагогічних кадрів до роботи в закладах інтернатного типу (Ю. Кахіані, Л. Куторжевська, О. Невмержицька та ін.); соціалізації вихованців інтернатних закладів (В. Загрева, Л. Канішевська, І. Пеша, Л. Степаненко, О. Холоденко та ін.) [4]. Щодо наукових праць, у яких вивчається процес становлення та розвитку інтернатної освіти в Закарпатті, то слід відмітити праці М. Черепані, яка досліджувала процес становлення та розвитку закладів інтернатного типу в Закарпатті першої половини ХХ століття, та наукові розвідки А. Машкаринець-Бутко, М. Маринкевича, М. Попадича та Б. Качура, П. Стрічика, М. Талапканича, В. Химинця, які інтерпретують розвиток закладів інтернатного типу власне радянського періоду, про що й піде мова далі.

Колективна монографія «Освіта Закарпаття» (Ужгород, 2009), підготовлена В. Химинцем, П. Стрічком, Б. Качуром і М. Талапканичем [5], висвітлює тенденції розвитку загальної освіти, містить фактичні та статистичні дані про становлення інтернатних закладів. Наприклад, у монографії відносно радянського періоду зазначається, що у 1956 році в м. Хуст, а в 1957 році в м. Мукачеві були відкриті перші дві школи-інтернати на 660 учнів [5, с. 171]. Згодом, у 1958 р. вже функціонують три спеціальні школи – Ужгородська школа-інтернат для глухонімих (73 учнів), Мукачівська школа для сліпих (32 учнів), Виноградівська школа для розумово відсталих дітей (120 учнів) [5, с. 161]. Далі вказується на створення у 60-70-х роках у Закарпатті умов для навчання дітей з фізичними та розумовими вадами, які не дозволяли навчатись їм у масових загальноосвітніх школах, зокрема про відкриття школи для глухонімих дітей у м. Хуст, для розумово відсталих – у селах Малому Березному, Вілоку, Імстичеві, Липовому, Часлівцях та в селищі Солотвино [5, с. 175]. Колектив авторів монографії вказує на тенденції, які спостерігалися в розширенні мережі закладів інтернатного типу радянського періоду в Закарпатті: «дальшого розвитку набуває ріст спеціальних шкіл, шкіл-інтернатів, санаторних та інших закладів. Добрі умови для лікування, профілактичної роботи, навчання і виховання створюються у Великоберезнянській, Липчанській школах-інтернатах, Ужгородській, Хустській школах-інтернатах для глухих дітей, Мукачівській школі-інтернаті для сліпих дітей, допоміжних школах інтернатах – Березівській, Малоберезнянській та Імстичівській. Ця освітянська система постійно вдосконалюється та розвивається» [5, с. 181].

Важливу роль у розвитку історико-педагогічних дослідження Закарпаття відіграли праці В. Гомоная: «Антологія педагогічної думки Закарпаття (ХІХ-ХХ ст.)» (Ужгород, 1992) та «Народна освіта Радянського Закарпаття» (Ужгород, 1988), у яких подається стислий історичний огляд розвитку освіти та педагогічної думки в Закарпатті, висвітлюється вклад освітньо-культурних діячів, педагогів та письменників минулого в розвиток педагогічної думки та духовне збагачення закарпатоукраїнського народу.

Наукові публікації А. Машкаринець-Бутко присвячені дослідженню проблем діяльності закладів інтернатного типу в Закарпатті повоєнного періоду, зокрема дослідницею розкрито історико-культурні передумови їх розвитку і становлення, аналізується історія розвитку та

функціонування окремих закладів інтернатного типу (Хустської школи-інтернату та Ужгородської спецшколи-інтернату для дітей з вадами слуху) [1].

Вважаємо, що цікавою за змістом та цінною за кількістю історико-педагогічних фактів є монографія М. Попадича «З досвіду роботи Виноградівського дитячого будинку № 3» (Виноградів, 1959) [2], в якій автор здійснює порівняльний аналіз реформ у сфері інтернатної освіти краю дорадянського та радянського періодів. Не зважаючи на ідеологічне забарвлення й перенасичення праці комуністичними лозунгами, цінність її полягає у наявності великої кількості статистичних даних щодо кількості вихованців у дитячому будинку, педагогічних та медичних працівників закладу, допоміжного персоналу тощо.

Узагальнюючи зміст педагогічних праць та наукових досліджень генези закладів інтернатного типу радянського періоду на Закарпатті, констатуємо, що проблеми установ інтернатного типу знайшли багатоаспектне відображення в наукових розвідках радянського періоду.

Список використаних джерел

1. Машкаринець-Бутко А.І. Розвиток системи інтернатних виховних закладів на Закарпатті після 1945 року. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* Ужгород, 2011. Вип. 20. С. 82-84.
2. Попадич М.Ф. З досвіду роботи Виноградівського дитячого будинку №3. Виноградів: Друкарня Закарпатського обласного будинку культури, 1959. 116 с.
3. Українська Радянська енциклопедія. URL: <http://leksika.com.ua/ure/>.
4. Черепаня М.Т. Заклади інтернатного типу в сучасних наукових дослідженнях. *Наукове видання «Педагогічні науки»: збірник наукових праць.* Херсон, 2017. Випуск LXXVIII. Т. 3. С. 48-53.
5. Химинець В.В., Стрічик П.П., Качур Б.М., Талапканич М.І. Освіта Закарпаття: монографія. Ужгород: Карпати; Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2009. 464 с.

УДК 373.2 (477) (09):001.8

Черепаня М.Т.,
доктор філософії з педагогічних наук,
асистент кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет
Локес Б.М.,
магістрант спеціальності 012 Дошкільна освіта,
Мукачівський державний університет

ВИТОКИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЗАКАРПАТТІ

Гуманістична парадигма, утверджувана сучасною освітньою політикою української держави, передбачає забезпечення прав особистості на освіту, повноцінний розвиток, успішну соціалізацію. Дошкільна освіта в цьому контексті відіграє особливу роль, адже переважна більшість сучасних родин не має достатньої педагогічної та психологічної підготовки щодо виховання своїх дітей. Відтак, дошкільний заклад виконує роль посередника між сім'єю та оточуючим світом, забезпечує основу особистісної культури дитини. Враховуючи сучасні вимоги до функціонування дошкільної освіти в Україні, набуває значущості вивчення історично-педагогічних умов, за яких виникали та розвивалися різні типи закладів дошкільної освіти, реалізовувалися процеси становлення та розвитку в Україні. Актуалізація цього досвіду дозволить оптимізувати реформування дошкільної освіти, запобігти помилкам минулого та адаптувати окремі педагогічні ідеї в освітній процес сучасного дошкільця.

Українська педагогічна наука має в своєму доробку чимало історико-педагогічних досліджень проблеми становлення та розвитку дошкільної освіти та виховання, зокрема дослідження Т. Головань, С. Дітковської, З. Нагачевської, Т. Пантюк, Л. Пісоцької, Г. Реґо, О. Сухомлинської та ін. Сучасний розвиток ідей вдосконалення змісту дошкільної знайшов

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>